

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Nordens Mythologi eller Sindbilled-Sprog historisk-poetisk udviklet og oplyst

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Nordens Mythologi eller Sindbilled-Sprog historisk-poetisk udviklet og oplyst", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 1. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1832_503A-txt-shoot-idm1531.pdf (tilgået 17. maj 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

1. Universal-Historisk Vidskab.

Femhundrede Aar er nu henrundne siden *Dantes Dage*, hvorfra Man pleier at datere Videnskabernes Gienfödelse, og vi Nordboer maa vel studse derved, naar det falder os ind, at Dante netop födtes i Slutningen af *Valdemar Seiers* og *Hakon den Gamles*, *Saxos* og *Snorros*, Aarhundrede, hvormed Nordens Aand hensov; men örkeslös Studsen var aldrig mere ubetimelig end nu, da Alt er af Lave, saa, hvor der skal times Redning fra det store Skib-Brudd, maa Man nödvendig lære kun at studse et Öieblik, selv ved det Besynderligste, og da virke med fordoblet Kraft og klart Besindighed. Istedendfor da at fordybe os i örkeslös Grublen over Skæbnens underfulde Gang, skal vi stræbe at forstaae Saameget deraf, som vi for Öieblirket behöve, til at kiende vort Kald og til at skride ret frem paa vor betegnede Bane; thi *Klarhed* i Grunden og i det Hele, den Alt giennemtrængende Klarhed, er vel nödvendig *Maalet* for Alt hvad der er sig Liv og Aand bevidst, men just fordi den er Maalet og Kronen, *just derfor* kan den umuelig tillige være Vandrings-Staven paa Veien, eller Hjelman som smykker vort Hoved i Kampen. Aldrig har derfor Menneske-Slægtsens Fiende udruget en Lögn, saa fordævelig som den, at *Klarhed* skulde være *Lysets*, og Haandgribelighed Sandhedens *Födels-Mærke*, thi Intet under Solen frister saaledes de Bedre og mest Opvakte, som *Skinnet af Fuldkommenhed*, og Intet er dog heller vissere, end at de som gribe derefter, forfeile Maalet, som de derved ikke blot tabe af Sigte, men vende sig fra.

Ja, dette ulyksalige Mis-Greb er det aabenbar, som ei alene gjorde mange af de dybeste Tænkere til Misedere i den Kreds, de vilde oplyse, men som har forvandlet de ypperste Folke-Færds Levnets-Löb, baade fordem og nu, til store Sörge-Spil, saa en begeistret Ungdom og en daadfuld Manddom kun efterlode sig en aandlös, nögen Alderdom, hvori de barnagtig gribe efter Skin, og lege med Skygger, til de synke i Mulm, og lære for seent, at *Skinnet* bedrager, og at Menneske-Livet gaaer tabt ved den Forklaring som gör det til en Skygge!

Det skal derfor hverken undre eller bedröve os, at den *Italienske* Videnskabelighed, der altid svar et Skin-Begreb, og frembragde kun Skygge-Værk i Aandens Verden, at den i Grunden er forgaaet med det forrige Aarhundrede, og stræber kun forgiæves, som sin egen Skygge, at reise sig igien i det Nærværende; men vi skal forstaae, at nu kommer Raden til os, saa enten maa Videnskabelighed uddöe, eller i en höiere Orden gienfödes i *Norden*. I Norden, siger jeg, fordi det maa være *Aandens* Udgangs-Punkt, skiönt ei dens Grændse; thi gaae vi tilbage til det Trettende Aarhundrede, da den Old-Nordiske Aands-Udvikling afbrödes ufuldendt, og, som det kunde synes, ubetimelig, da see vi, at i de foregaaende fem, sex Aarhundreder, fra Aar 700 at regne, udstrakke en beslægtet aandig Stræben sig over *England*, vort Norden, og en Deel af *Tydskland*, hvorved de udvandrede *Angel-Sachser* staae i Spidsen, medens de *Danske* og *Islænderne* slutte Tids-Rummet, som dets *Historie-Skrivere*.

Denne Gang maa imidlertid det *kværsiddende* og ei det *udvandrede Norden* blive Aandens Hoved-Hjul, eller der bliver *ingen Nordisk* Videnskabelighed, thi de udvandrede Stammer ere enten udgjorte, eller have dog tabt Saameget af deres old-nordiske Præg, at det er et Spörqsmaal om de vil følge med, men Intet, om de kan före an, som var en reen Umuelighed. Aldrig tiltaledes derfor vi Nordboer alvorligere af Tidens Tegn, end nu, aldrig udgik saa aabenbar *Menneske-Aandens* Kald til os, med det store Spörqsmaal: vil I give Afkald paa den Krone, eders Fædre og udvandrede Frænder have kæmpet saa mandelig for, eller vil I, med klart Besindighed, optage de gamle Fod-Spor, og efterligne ikke Kæmpe-Fagterne, men Kæmpe-Skridtene, som efterlignes kun virkelig af hvem der *tager dem!* Vil I det Sidste, vil I det Bedste, siger Aanden, da betænk hvad der fattedes i det Udviklings-Begreb om Menneske-Livet, som oplöste sig i Tomhed og Afmagt; vover at omfatte *Menneske-Begrebet* i dets hele, baade höie og dybe, himmelske og jordiske, *Dunkelhed*, hvis I nogensinde vil see det forklaret, og stræber da, som *Nordiske* Mænd, med *forenede Kræfter*, med giensidig Opoffrelse af *alt det Særskildte*, som ikke Ærlighed og Sanddruhed helliger, og som derfor ei er mindre uforeneligt med den sande Klogskab end med den ægte Kiærlighed! Grubler ei, men söger Lys, hvor Tiderne vidne og vise, det findes, og vandrer og virker i Lyset, da vorde I dets Börn, da opdage I dets Hemmeligheder og arve dets Glands! Nei, grubler ikke paa hvad umuelig kan udgrundes för det er oplevet, men bruger Livet til hvad der er det værdt, og kan sætte det i Lys, og nöler ikke, thi nu er hvert Öieblik kostbart, nu trække Stammerne Lodd for sidste Gang i *eders* Verden, og *for seent* er her det Værste, thi det er Alt *forspildt!*

5Ja, det er klart for hver Aand, venlig eller fiendtlig, god eller ond, at *den* Videnskabelighed, som sidst blev pleiet, fik under den Franske Revolution sit Bane-Saar, og maa enten gaae til Grunde, som den gamle *Græske*, *Romerske* og *Nordiske*, eller den maa optages forklaret i en Höiere, der kan oplive den, thi den er allevegne lösrevet fra *Folke-Livet*, altsaa död, og staaer, som alt Dödt, i sin nærværende Skikkelse, fiendtlig mod Menneske-Livet. Og hvad Under, at denne *Italienske* eller Ny-Romerske, Kloster-Latinske, Pavelige Aands-Cultur, der lige fra Begyndelsen var et Konst-Værk, som *Dantes Divina Comoedia*, eller dog en Drivhuus-Plante, ei kan forlænge sine Dage over de fem Aarhundreder, denne *Phönix-Alder*, som synes at være de talte Dage for Enhver, da selv *Grækenlands* og *Nordens* Cultur, skiönt udsprungne af *Folke-Livet* og dermed venlig forbundne, ei kunde overskride det Tids-Rum. Egenlig, sagde jeg, er den alt forgaaet med

førrige Aarhundrede, thi den er uddöd paa Fast-Landet, og opmanes kun forgiæves, saa det er kun i England den endnu har en Slags virkelig Tilværelse, som Man vil see, naar Dantes Död ogsaa der, som *Freys* i Upsal, ei meer kan skjules, eller naar de *Kolossalske Höi-Skoler* i *Oxford* og *Cambridge* styrte, og knuse i Faldet Alt hvad der støtter sig til dem. Og disse herlige kolossalske Mindes-Mærker, ikke af den 6smaavurne, aandløse og livløse Belæsthed, der kun har misbrugt dem, men af Angel-Sachserens og Normannens Nordiske Aand, som næsten har været bandlyst fra dem, de maae styrte med det Aller-Første, dersom de ikke reformeres bedre, end de saakaldte Radical-Reformatorer ønske, thi det er kun i Bund og Grund at ödelægge dem.

Min Pen kan derfor umuelig tolke det, hvor inderlig jeg ön skede mig en Röst der kunde höres, ei blot paa hin Side Sundet og Dovre, men paa hin Side Nord-Söen med, og en Svada paa mine Læber til at overtale alle dem, hos hvem der end rinder en Draabe Nordisk Blod, hvori Aand afspeiler sig, saa de forenede dem, og lagde Grunden til en *Ny-Dansk: levende, folkelig, og altomfattende* Aands-Cultur og Videnskabelighed, lagde Grunden dertil, medens Ruinerne fra Fortiden endnu lade sig redde og gavnlig anvende.

Dog, kan Pennen ei engang tolke mit Önske, fordi den er *stum* af Moders-Liv, da kan den endnu mindre tale for min Anskuelse af Öieblikket, af Livet og Vidskaben, saa, naar jeg desuagtet stræber at beskrive den, da er det kun i det Haab, at overalt hvor Man vil laane Öre til Sandheds Röst og Klogskabs Raad, der vil ogsaa findes Öine som see, og Tunger som frit udtale, hvad der er Aandens Krav og Tidens Tarv.

7Jeg paastaaer da först, at der er intet Land, hvor den Romersk-Italienske Videnskabelighed er saa grundfæstet, som i Engeland, hvor den, aldeles uafhængig af Staten, har selv tilstrækkelige Midler til sit Ophold, saalænge blot Eiendoms-Retten maa giælde, og hvor Folket har sværmet for, hvad den giennem Aarhundreder, saa at sige daglig, udklækkede: *Mechaniske Kæmpe-Værker* og *Parlementariske Torden-Taler*, saa, naar den styrter der, da er den ingensteds at redde.

Men jeg paastaaer ogsaa, den er ikke værd at redde, thi den staaer fiendtlig mod alt virkeligt *Liv* i *Aandens Verden*, og er derfor saa langt fra at lede til nogen Forklaring af Livet og Aanden, at den tvertimod alle sine Dage, undtagen da *Luther* et Öieblik spændte den for Aandens Triumph-Vogn, har ledt til Folke-Död og Aands-Fornægtelse.

Jeg paastaaer endelig, at naar Man betragter Aandens Verden med *Nordiske Öine* i *Christendommens Lys*, da faaer Man Begreb om en *Universal-Historisk* Udvikling, Kunst og Vidskab, der omfatter hele *Menneske-Livet*, med alle dets Kræfter, Vilkaar og Virkninger, frigiör, styrker og forlyster Alt hvad der staaer i Pagt med *Enkelt-Mandens, Folkenes* og hele *Menneske-Slægts* timelige Velfærd, og maa nødvendig lede til den fuldkomneste Forklaring af Livet, der paa Jorden er muelig. Denne *Græsk-Nordiske* eller *Ny-Danske* Livs-Udvikling og Aands-8Dannelse er det, som giver Nordens Myther, hvori Spiren dertil var nedlagt, universal-historisk Vigtighed, og især for os et uskatteerligt Værd, og det er den Vidskab jeg önskede her at give et Omrids af, saavel i sig selv, som i sin Modsætning til den *Romersk-Italienske* Livs-Plage og Aands-Fortærelse.

Vist nok finder jeg mig forlegen ved at skulle beskrive, hvad der, som Livet i sin Modsætning til Döden, kun lader sig udtale med levende Röst, og tillige ved at skulle afhandle i Forbigaaende, hvad der kræver en omhyggelig Udvikling, men jeg vil haabe, at Nordiske Læseres Tanke blot behöver at henledes paa det *Romerske Uhyre*, og paa den *Nordiske Kæmpe-Slæggt*, som gav den Rim-Thurs Bane-Saaret, saa staaer det dem langt klarere for Öie, end jeg kan skildre det, hvilken Gru det er for Menneskeligheden, og Skam for Nordens Kæmpe-Sønner, at den slet nedmanede Jettes Gienfærd, opsteget af de Pontinske Moser, har giennem fem Aarhundreder, deels i skuffende venlig og deels i aabenbar fiendtlig Skikkelse, underkuet Folkene, og i Örne-Ham udhakked deres Öine, udsuget deres Hierte-Blod.

Ja det er ikke alene en Natur-Nödvendighed, at et Folks Literatur maa være det ligt, og hvilken Pestilents maa da ikke den Romerske være; men det er tillige en historisk Kiendsgjerning, at hardtad hele den Romerske Literatur, især den Skiönne, er *eftergiort* Arbeide, er ei, som den Græske og Old-9Nordiske udsprunget af Folke-Livet og opelsket giennem Aarhundreder, men gjort paa Kiöb og til Stads, mest i Tyrannen *Augusti* Dage, til at kildre hans Ören, og forgyldte de Lænker, det havde været *Roms Konst* og *Vidskab* at smedde til Folkene trindt om det store Middel-Hav, og var nu blevet dens velfortiente Lön at bære nærmest selv. Dette er en tör, urokelig Sandhed, og hvad det nu maatte blive for en Kunst og Vidskab, der skulde udvikle sig af en saadan Literatur, naar den ovenikiöbet var blevet til et *dödt Sprogs Lig*, det var nemt at giætte, men tungt har det været at döie, tungt som *Romer-Aaget* i alle sine Skikkelser: som *Lænkerne* i de *Romerske Keiseres*, som *Krog-Kieppen* i de *Romerske Pavers*, og som *Riset* i de *latinske Skolemesteres* Haand! Lænkerne var det *Nordboens* og *Tydskerens* Kald at bryde, Kieppen var det deres Lyst at knække, men *Riset* har de hidtil ærbödigg kysset, skiöndt det var netop det farligste, det fordærveligste Vaaben i den skiulte Manddrabers Haand; thi det kiös Livet af Mödrene, og udpidskede det af Börnene, saa de blev aldrig Mænd for at brække det.

Velan! brækket vil det vorde, hvad vi end giör, ligesom Lænkerne vilde blevet brudt af *Barbarer*, om der ingen *Gother* havde været, og *Krog-Kieppen* knækket af *Atheister*, om ingen *Luther* var opstaaet; men det er ikke Aanden, det kan ikke være Menneskeheden ligegyldigt, om *Riset* bræk10kes af *Jacobiner* og *Radicaler*,

af den raa Pöbel og de opsætsige Skole-Drenge, eller af dannede, besindige, for Kunst og Vidskab varme Kæmper, saalidt som det fordem vilde havt eens Fölger, enten Galer eller Angel-Sachser havde aflöst Romerne i Britannien, enten *Attila* eller *Theodorik* var blevet Roms Herre, enten *Luther* eller *Vanini* blev Pavens Pestilents!

Nei, det giælder nu, som altid, om, naar Tyrannens Time slaaer, fordi hans Synders Maal er fuldt, enten han blot skal skifte Navn, og arges som han ældes, eller han virkelig skal styrtes og udryddes, det giælder om, enten vi skal have et *Ny-Frankisk* Barbari, der svarer til det *Gammel-Frankiske*, efter Roms Fald og Gothens Undergang, eller en *Ny-Dansk* Udvikling, der forklarer den *Gammel-Danske*, som hævede sig paa Roms Ruiner over den *Nordiske* Halv-Verden, og for det Sidste er det, jeg stemmer, derpaa har jeg arbeidet alle mine Dage, og ved Synet deraf haaber jeg at fryde mig i Aften-Stunden, uden at forfærdes af de tvetydige Varsler, jeg hidtil saae, da de, om end ingenlunde Blænd-Værk, dog for Største-Delen fremkaldtes af den Uklarhed, jeg, arbeidende mig ud af et Ægyptisk Mørke, umuelig kunde undgaae, men har nu tilbagelagt.

Naar jeg derfor nu taler om en *Ny-Dansk* Udvikling, da tager jeg ikke det *Danske* Navn i den indskrænkede Bemærkelse, hvori jeg hidtil ofte brugde 11og endnu tiere syndes at bruge og berømme det, men i den *Old-Nordiske*, da det udstrakke sig ei blot fra Eideren til Tromsøe, og fra Vester-Havet til den Finske Bugt, men ogsaa over Havet til de Nordiske Udflöttere paa Herkules-Öen. Ligeledes, naar jeg taler om Gienfödelsen af en Christelig og Gammel-Dansk Videnskabelighed, da mener jeg hverken to *Stykker*, Man maa være Digter for at rime sammen, ikke heller noget Christeligt, der er *bundet* til den *Christne Troe*, men en *Græsk-Nordisk* Udvikling, som, ved Hielp af den Mosaik-Christelige Grund-Anskuelse, bliver levende og Universal-Historisk.

Enten Man nemlig er Christen eller Hedning (Naturalist), kan Man dog umuelig være Historiker, med Glimt af Aand, uden strax at see, baade at det i *Grunden* hverken var Skyther eller Barbarer, men den höiere *Christelige Anskuelse*, der i Roms Dage vidunderlig sönderbröd Menneskehedens Lænk er, at det var den Samme, der ved at gienfödes i *Luther*, gav den Romerske Pave sin Helsot, og at det er den alene som har givet den ny Folke-Verdens Tanke-Gang, Dannelse og Vidskab det *Universal-Menneskelige* Præg, som den gamle Verden fattedes, og som selv Roms Uvætte ei har mægtet at udslette, men kun at misbruge. En aandlös og livlös Videnskabelighed, der naturligviis ikke kiender nogen anden *Forklaring* end *Oplösning*, og sætter sin Ære i at kunne oplöse alt Aandeligt i Vind og Veir, og 12Guddommen i de fire Elementer, en saadan Videnskabelighed som den Romersk-Italienske, der kun begeistres af *Augusts gyldne Alder*, som Ulve af Mand-Slæt og Orme af Pest, en saadan Videnskabelighed maa naturligviis i Grunden ansee Christendommen, der aabenbar forstyrrede den Romerske Oplysning og Lyksalighed, for en stor Ulykke, saa det er intet Under, den udleder Sammes forbausende Virkninger af idelt Sværmeri og Fanatisme, Lögn og Overtro, der kun sædvanlig af Verdens-Klogskab gives pænere, mere velklingende Navne. Men Man behöver hverken at være en Abekat eller en Romer, fordi Man er en *Hedning*, det har især *Grækenlands* og det gamle *Nordens* Poesie og Historie tilstrækkelig beviist, og naar Man blot er et virkeligt Menneske, som föler sig væsenlig adskildt fra alt det *Umælende*, og underlig beslægtet med de udödelige Guder, venlig tiltalt af Guds og Menneskets Aand paa alle de Tunge-Maal, Man kiender; see, da böier Man sig dybt for den Aand, der paa Apostlernes glödende Tunger udgik i det levende Ord fra Jerusalem, og gjorde Under paa Under, for Menneske-Vel til Jorderigs Grændser, aabner Menneske-Öiet til at overskue den vidunderlige Bane for Himlens og Jordens sammenavlede Börn, og aabner dem en smilende Udsigt over Dödens Hav til de Levendes Land, i Menneske-Faderens evige Rige.

13Ja, Christen eller Hedning, Tyrk eller Jöde, ethvert Menneske, der bliver sig sin aandige Natur bevidst, er sig selv en saa vidunderlig Gaade, at han stöder visselig Intet fra sig blot *fordi* det er underligt, og synes uforklarligt, som han selv, nei, det Underlige drager ham tvertimod næsten uimodstaaelig til sig, fordi det i Grunden ligner ham, og fordi han venter deri at finde sin Gaades Lösning, hvad han umuelig kan vente af hvad han som ingen Ting kan giennemskue. Derfor finder et saadant Menneske, han være for Resten af denne eller hin, eller af slet ingen bestemt Tro om Guddommen, sig aldrig tiltrukket af de giennemsigtig oplyste Folk, hvis hele Viisdom man i en Time kan lære udenad, og turde næsten haabe at kunne giöre kloge Hunde klar, men tiltrækkes netop af de dunkle, dybe Naturer, som ahne langt meer end de see, föle langt dybere end de kan lodde, og tale begeistret langt höiere end de selv veed af. Og af saadanne Mennesker, som, trods al Romersk Oplysning, skye snarere den end Poesi som Pest, er der sikkert endnu en Mængde i vort Norden; thi selv har jeg mödt Mange som Taler og Skribent.

See, derfor er jeg vis paa, at naar man vaagner i Norden, og vaagne maae alle gamle Folk i vore urolige Dage, da vil Mange laane Öre til den Tale, at den Mosaik-Christelige Anskuelse være nu, poetisk og historisk, oprundet paa na14turlig eller overnaturlig Maade, saa er det den *eneste ægte* Grund-Anskuelse af Menneske-Livet, som, ved at giöre sig giældende, da alle Hedningers Guder var uddöde, da al Aand var forsvundet, og Evighed kun et tomt Begreb, derved, og ved sine magelös velsignede Virkninger giennem Atten Aarhundreder, har stillet gyldig Borgen for sin og for Christi Guddommelighed, saa den Anskuelse maa ligesaavel i Videnskaben som i Livet være Lede-Stjernen, vi stræbe at föolge. Kun maae vi, för det kan skee, besinde os ei alene paa Forskiellen mellem Christendom og Bibel-Tro, men ogsaa mellem Christen Tro og Christelig Anskuelse, og skiöndt Man synes langt fra det, er Forskiellen dog baade saa klar og saa vigtig, at

Erkiendelsen maa være nær.

Ja, det maa nødvendig snart blive indseet af alle oplyste Folk i det alvorlige, historiske Norden, at Trætten og Tviste-Punkten mellem *Christne* og *Naturalister* er ingenlunde Christi og den Christelige Anskuelses *Guddommelighed*, for hvilken de guddommelige Virkninger deraf giennem Atten Aarhundreder er et urokeligt *Kraft-Beviis*, men Trætten er en ganske anden, der vel theologisk rigtig betegnes ved Spørgsmaalet om Christi *evige* Guddom, men historisk klart udtrykker sig i en *modsat* Tro om *Natur-Mennesket*. At Natur-Mennesket er skabt i Guds Billede og havde i Guds Livs-Aande Alt 15hvad han behövede til at naae sin store Bestemmelse som en *Guds Sön*, derom maae alle Mennesker med Aand være enige, og at der meget tidlig er tilstödt ham et stort Uheld, der bragde Jorden hos ham i en skiæv Stilling til Himlen, Tiden i Mis-Forhold til Evigheden, og Menneske-Naturen i Vilde-Rede, det bevidner baade den daglige og den Universal-Historiske Erfaring for höit og klart, til at noget Menneske med Glimt af Aand og Gnist af Sandheds-Kiærlighed kan nægte det. Hoved-Spørgsmaalet er ikke engang, hvad man skal kalde dette store Uheld, thi vel lider Naturalisten ikke Ordet *Synde-Fald*, der, som alle Fald, klinger lidt plat, og vil hellere sige *Vildfarelse* eller *Aberration*, men da det kan hedde begge Dele, og enhver Udskeielse fra den naturlige Bane unægtelig for en aandig Skabning maa være Synd og lede til Fald, maa Naturalisten indsee, det er heller ikke værdt at trættes om. Sagen er kun, om *Skaden* kan *helbredes* paa *naturlig* Maade eller *ikke*, og *det* er vor store *Kirkelige Trætte*, hvori al Mæglen kun er latterlig; thi her er ingen Middel-Vei, uden en magteslös Tvivl-Raadighed, der enten maa være Overgang til en bestemt Tro, eller lamme al Virksomhed, og styrte os i Selv-Modsigelsens bundlöse Afgrund, som er den evige Död og Aandens Helvede. Naar vi derimod blive os vor Mod-Sætning klart bevidste, og stræbe, hver i sit Kirke-Samfund, 16skarpt at giennemføre den, da frygte vi ikke mere for at have fælles Anskuelse i Alt hvad der kan være sandt under begge Forudsætninger, og da först kan Erfaringen bevise, enten de Christne eller Naturalisterne fore vild, thi af Frugterne skal Træet kiendes, men saalænge vi ere kirkelig sammenblandede, er al vor Virkning chaotisk, og en ligesaa bitter som hensigtslös Kiv uundgaaelig. De Christne troe nemlig, at Menneske-Naturen ved Faldet er blevet *saa* fordærvet, at al egenlig Helbredelse er umuelig, men prise *Daaben* som et virkeligt *Gienfödelsens Bad*, hvori den *Troende* aandelig omskabes; og at opelske dette ny Menneske til en guddommelig Forening med Frelseren og Guddoms-Manden *Jesus Christus*, det er deres kirkelige Opgave, saavel i det Enkelte som i det Hele. Dette kan Naturalisten umuelig uden grov Selv-Modsigelse indrömme, men maa erklære den Tro for en grov Mis-Forstand, der vel ikke har kunnet tilintetgiöre den Christelige Anskuelses guddommelige Virkninger, men har dog höilig svækket dem, og hindret Forklaringen, saa han maa tvertimod paastaae, at den *gamle Menneske-Natur* baade *kan* og *skal lade sig helbrede*, saa det er slet ikke Mening med Christendommen, at Man skal *optages i Christus*, men kun at Man skal aandelig optage *ham i sig*, som det guddommelige Forbillede paa hvad vi alle skal renses og klares til: Menneske-Börn der hæve sig til Guds Börn. Folk med Aand vil strax forstaae, hvor aldeles giennemgribende denne virkelige Mod-Sætning er, uden at det gör mere Forskiel paa vor *Historiske* Anskuelse af Christendommen, end de modsatte Theorier i Astronomien gör paa vor Beskuelse af Himlen, men gör netop samme Forskiel, i det vi udlede de samme Phænomener af modsatte Grunde; thi i begge Tilfælde er det kun Spørgsmaalet, enten Solen gaaer om Jorden, eller Jorden om Solen, saa det er kun Tossierne, der bilde dem ind, at Jorden har Lyset i sig selv, eller at der kommer Dag efter Nat, uden at enten Jorden paa Ny maa söge Solen, eller Solen Jorden, altsaa aandelig talt: enten *Guds Sön* blive *Menneskens Sön* eller *Menneskens Sön* blive *Guds Sön*!

Först naar dette er blevet os klart, saa vi staae mod hinanden som *Chaldæer* og *Copernicaner* i *Aandens Verden*, ei uenige om *denne*, men kun om *dens Love*, först da kan vi holde Skole sammen, uden enten at slaaes om Bögerne, eller, paa godt Paarsisk, slaaes med dem, men da kan vi det ogsaa, og indsee paa begge Sider, at forsaavidt Bögerne kan afgiöre vor Trætte, maa det være de tilbunds forklarede Böger, men at i Grunden afgiøres Sagen dog kun ved det *Menneske-Livs* Forklaring, Bögerne ei udtrykke, men kun beskrive, og at det derfor slet ikke nytter os at trække Bögerne ved 18Haarene, da Livet derved ikke forandres, men kun misbruges.

Vi gaae da til Bögerne, ikke som Bog-Orme, der vil leve af dem: leve af Lig og Aadsler, men som levende Mennesker, der af Bögerne vil lære, hvad vi ikke kan sige os selv: hvorledes Menneske-Livet yttrede sig i de forbigangne Tider, hvad Hindringer det mödte, hvordan det overvandt dem, og hvad vi deraf kan slutte, saavel om Menneske-Livets Natur og Beskaffenhed, som om den bedste Maade at fortsætte og benytte det paa.

Naar vi saaledes betragte alle Böger som Bidrag til Menneske-Livets Historie: i hele *Slægten*, i de adskillige *Folke-Færd* og i *Enkelt-Manden*, da seer Man nok, der fremkommer en ganske anden Videnskabelighed, end den Dödbider, vi i Skolen skal forsage som Rimthuse-Værk, en Videnskabelighed, der ikke blot udstrækker sig til alt Kiendeligt, men *omfatter* det i et *levende Begreb*, og med et fælles Öiemed, som er Menneske-Livets Forklaring i alle dets Retninger og Forhold. Da först bliver Videnskabelighed i Sandhed *praktisk*, naar den bestandig gaaer ud fra Livet, og gaaer ud paa dets Forklaring, thi da skatte vi Alt efter dets Forhold til og Indflydelse paa Livet, i det Hele og det Enkelte, og de mest velgiørende Følger kan umuelig udeblive, intet Folk hos hvilket en saadan Vi19denskabelighed drives med Iver, kan være blindt for dens Vigtighed.

Men hvori skal den *fælles* videnskabelige Dannelse bestaae, hvad skal *alle Studerende* kiende?

Naar vi studere for Livets Skyld, da følger det af sig selv, at vi især trænge til at kiende de *Kraft-Yttringer* deraf, som ikke meer forekomme i den daglige Erfaring; thi hvad der daglig gientager sig for vore Öine, eller hvad vi dog langt nemmere kan finde hos os selv, er det naragtigt at ville lære af Böger, og det er da især den *graa Old-Tid*, vi Alle trænge til at studere; thi det var, som Slægtens Ungdom, aabenbar Aandens eller Phantasiens Dage, den Prophetiske Tid, da Kræfter, som nu kun virke mat og svagt, var de fremtrædende, og det er jo latterligt at ordne og skatte Kræfter efter deres svageste Efter-Virkninger, saa, vil vi forstaae Mennesket i Alderdommen, maae vi kiende hans Ungdom.*Naar Man betragter de gamle Böger som Documenter i Slægtens og det tilsvarende Folks Aands-Historie, vil Man naturligviis altid begynde med Stats-Historien, da det er Begivenhederne i den synlige Verden der give Anskuelsen sit faste Grund-Lag, og vække Interessen for Folket..

Herom kan mellem Folk af Aand ingen Uenighed være, og da vi egenlig kun har Böger fra *Tre af Old-Tidens Folk*, som Alle ere *Hoved-Folk* i *Universal-Historien*, nemlig: *Ebræer, Græker* og *Röromere*, kan der intet Spørgsmaal være om, at deres Böger maae vedblive at være Hoved-Bögerne i den lærde Skole, saa Tingen er kun at de skal skattes og benyttes ganske anderledes. *Sprogene* skal nemlig læres for *Bögernes* og *Bögerne* læses for *Livets Skyld*, istedenfor at Man hidtil, kun meer eller mindre, anvendte Livet til at læse Bögerne, og læste dem for Sprogets Skyld, og denne bagvendte Cyprianus-Læsning, hvorved Man læste Aanden fra sig, som om det var den Onde, maa nødvendig bandlyses, hvis Livet ikke skal forgaae men klare sig i Skolen.

Nu at ville af nogle Böger sammenkludre sig et eget Krage-Maal, der duede til ingen Ting, uden at giöre Vind med paa et Catheder, det var saa aandløst et Indfald, at om det end ikke havde været det Romerske Uhyres Gienfærd man derved stræbde at opmane, og om det end ikke havde medført den gruelige *Stile-Trældom*, der udpidsker Livet af Ungdommen, som evig Havre-Sæd af Jorden, maatte dog Aanden, ved sin første Indtrædelse i Skolen, forjage al Tanke om saadan Tids-Spilde og Aands-Fortærelse. Den Romerske Rövers Sprog maae vi nødvendig lære at kiende, thi baade var hans Levnets-Löb kun alt for mærkværdigt, og hans Sprog er Nöge len til saa stor en Deel af Middel-Alderens Literatur, og til de Romanske Sprog, at Ingen af os kan undvære det; men pine Livet af Ungdommen med det, det maae 21Slaver giöre, ei fribaarne Danske, ja gudebaarne Aser og Vaner!

Men skal de Lærde da ikke have et Sprog for dem selv og deres egen Mund? Nei, de skal *ikke* have et *selvgiort Krage-Maal*, som nytter til ingen Ting, men er fordæveligt i alle Maader, da Intet kan staae mere fiendtligt mod Menneske-Livet og Folkenes Moders-Maal, end et Tunge-Maal, sammensat af döde Bogstaver, og forgudet som et Sprog-Mönster, det har *fem hundrede Aars* sorgelige *Erfaring* saa rædsom klart beviist, at den vaagnende Aand snarere fristes til, hvad den dog ingenlunde maa, at bandlyse alle döde Sprog af den almindelige Skole.

Men de Lærde skal ikke alene have Lov til at bruge et Sprog, der aabner dem fortrinligt Bekiendtskab med Old-Tiden, de skal meget mere forpligtes dertil, thi det vil have de mest velgiørende Følger, naar det kun er et *virkeligt, levende Sprog*, og Ungdommen ikke plages dermed, men kun veiledes og opmuntres dertil. Valget kan heller ikke være tvivlsomt, thi *kun Eet* af de *tre Hoved-Sprog* fra *Old-Tiden*, nemlig det *Græske*, er endnu *levende*; og da det tillige aabner Adgangen til den *eneste Literatur* fra *Old-Tiden*, der egenlig kan kaldes saa, maae alle Folk med Aand ogsaa herom være enige.

22Ventelig vil Dödningen ogsaa her foreslaae en Middel-Vei, nemlig: vel at giöre *Græsk*, men gammelt *Classisk Græsk* til de Lærdes Sprog, thi naar Man kunde slippe med at skræve fra den ene Grav til den Anden, var *Döden reddet*, men Aanden lader sig ei narre, og *Ny-Græsk* maa og skal det derfor være, først og sidst for *Livets Skyld*, dette store Fortrin, intet Andet kan sammenlignes med, end sige opveie, men dog ogsaa fordi Erfaring lærer, at Börn lærer bedst baade at læse og skrive, naar de først har lært at *tale*, om Bog-Sproget end er ligesaa forskielligt fra hvad de hörde hiemme, som Dansken i vore Böger er fra Jydskens i Munden, og *længere* ligger Gammel-Græsk slet ikke fra det Ny.

Dette er da, som Skridtet op af Graven til levende Folk, det *Kæmpe-Skridt*, det lærde Væsen maa giöre, for at blive en Velsignelse istedenfor en Lande-Plage, thi bliver kun *det levende Sprog*, der giör fortroelig med *Homers, Herodots* og *Platos* Aand, de Lærdes Tunge-Maal, da faaer den hele *Videnskabelighed* med Nödvendighed *Liv*, og dermed baade Betingelsen for og Grunden til levende Virksomhed og Fremskridt; da bliver Kappe-Lysten og selv *Ærgierrigheden* Livet og Videnskaberne gavnlige, kort sagt, da kommer Skolen af sig selv i sin historiske, Nordiske, Orden. De Lærde vil da bruge deres Sprog til hvad det, anderledes end Latinen, fremmer: til at trænge dybere ind i *Old-Tidens Aand*, og til 23at lette den videnskabelige *Voxel-Virkning**Latinen var nemlig, som sammensat af Bogstaver, allerede i Bögerne meer en *Twiste-Punkt*, end et Baand mellem de Lærde, og da især Engelænderne vilde raade for hvad de selv havde giort, blev der, og er endnu, to saa forskiellige Udtaler af Latinen: den Engelske og Italienske, at, ligesom ved *Babel*, den ene Latiner slet ikke forstaaer den Anden. Naar Man derimod lærer *Ny-Græsk*, da kappes Man naturligviis om at tale som Grækerne, og læse som de, og da er *Baandet* baade *virkeligt* og *levende*, men naturligviis ikke til at forfusse Moders-Maalet, eller fortrænge det fra Underviisningen, hvor det netop skal lyde i sin hele Kraft og Fylde. Ja, naar vi slippe fra Rom, hvor Man havde *Slaver* til Skole-Mestere, og komme til Grækenland, hvor det var den største *Ære* for Folkets ypperste Hoveder, ædleste og mest veltalende Mænd, at lyttes til af den

lærelystne, og selv af den lystige Ungdom, da er det ogsaa forbi baade med Skole-Mesterens og Skole-Drengenes Slaveri, da bliver den lærde Skole i alle sine Stok-Værk en livlig og lærerig Underholdning, hvori Kiød-Hoveder snart lære det Bedste de kan lære i Skolen: at gaae deres Vei, fordi det aldrig falder Nogen ind, for deres Skyld, enten at giøre sig selv Livet suurt, eller at fordærve den Olympiske Leg for dem der baade kan og vil kappes om Prisen.

Dette var nu det *lærde* Forhold til *Menneske-Slægts Old-Tid*, men *Nordens Lærde* kan og maae ingenlunde glemme, at Norden har ogsaa en egen Old-Tid, hvortil de staae i et dobbelt, og i et nærmere 24og mere inderligt, hierteligt Forhold. *Nord-Boerne* er nemlig det *Fierde* Hoved-Folk i Universal-Historien, som Man nödvendig maa kiende for at forstaae *Middel-Alderens* og den ny Tids Liv og Historie, og den *levende* Nögel til den *Old-Nordiske* Literatur er det *Islandske* Sprog, saa det maa nödvendig læres, baade for de gamle Bögers Skyld, og for det ny Bog-Sprogs, der immer vil trænge til at laane og oplyses deraf. Hvad hertil behöves er imidlertid for os her hiemme saa lidt og saa let, at det i Skolen vil være en Leg og ingen Byrde, og vil desuden i Norden, paa den naturligste og ypperligste Maade, sammenknytte den *lærde* *Dannelse* med den *Folkelige*.

Ja, *Folkelig Vidskab* eller Folke-Dannelse og Folke-Oplysning i rigtig, aandelig Forstand, det er det andet nödvendige *Kæmpe-Skridt*, der maa giøres uopholdelig, hvor Oplösningen skal forebygges, Folke-Livet reddes, og Videnskabelighed trives.

Nödvendigheden heraf er længe fölt, thi det var jo ene Fölelsen af det Unaturlige og Dræbende i den herskende Latinske Videnskabelighed, fiendtlig mod alt Praktisk og Levende, der begeistrede for *Rousseaus* og *Basedovs* Griller i forrige Aarhundrede, og har frembragt den hele Giæring i Pædagogiken, der endnu ikke har fört til noget fyldestgiørende Resultat, men maa nödvendig före til et Saadant, eller til et Barbari. At Man under denne Giæring ogsaa stræbde at popularisere Latin-Skolen og Höi-Skolen, var nazsturligt, men kun fordi Man uden Aand vilde omskabe Aandens Verden, hvad naturligviis aldrig lykkes. At dette vilde före til Barbari, mærkede Man snart, men at det ligesaavist, og langt voldsommere, vilde före dertil, at drive det Latinske Uvæsen med endnu mere Alvor og Strænghed end tilforn, det saae man ikke, og det maa dog nödvendig indsees, naar enten Folk eller Videnskabelighed skal reddes, og de skal jo dog, med Guds Hielp, reddes Begge.

Vi maae indsee, at *Lærdom* er Eet, og *Dannelse* og *Duelighed* for Livet, det Menneskelige og Borgerlige, er et Andet, begge Dele lade sig vel forene, men ikke hos Mængden, og de maae ingenlunde staae fiendtlig mod hinanden, men de maae være adskilte, da de ellers stræbe at fortrænge og nödvendig forfuske og fordærve hinanden.

Dannelse og *Duelighed* maa nemlig altid være beregnet paa *Folke-Livet* for Öieblikket, men *Lærdom* paa *Menneske-Livet* i det Hele, saa naar Lærdommen er ret ægte, indslutter den *Dannelse* og *Duelighed* i sig, men disse kan ikke indslutte hin, uden i en dunkel Fölelse, og Lærdommen vil især hos de egenlige Bog-Lærde (Skole-Mesterne) före paa Vild-Spor, hvis der ikke staaer en Folke-Dannelse ligeoverfor, der nöder den til at tage det nærværende Liv og Öieblik i Betragtning, ligesom Folke-Dannelsen snart vil udarte til en overfladelig Politur, dersom *Lærdommen* ikke holder den i Aande.

26 Naar Man virkelig er klog, vil Man altid gerne blive klogere, og lærer derfor af Fiender saavel som af Venner, og den senest herskende Selv-Klogskab, der gjorde Vind med de Viser Steen, og paastod, at hvem der vilde være klogere end Peer Jensen, var enten allerede gal eller stærkt paa Vei dertil, seer Man nok, var i Grunden Ærke-Dumhed, saa paa en *fremskridende Oplysning* og *Dannelse* maae alle kloge Skole-Indretninger være beregnede. Er vi derfor saa forfængelige, at vi vil giøre vore Börn og hele Efterslægten til et Steen-Tryk af os i Legems-Störrelse, da gör vi os selv en stor Skam, og gör, saavidt det staaer til os, Efter-Slægten ulykkelig, fordi Mennesket er ingen Abekat, bestemt til först at efterabe de andre Dyr, og siden sig selv til Verdens Ende, men han er en magelös, underfuld Skabning, i hvem Guddommelige Kræfter skal kundgiøre, udvikle og klare sig gennem tusinde Slægter, som et Guddommeligt Experiment, der viser, hvordan Aand og Stöv kan gennemtrænge hinanden, og forklares i en fælles guddommelig Bevidsthed. Saaledes maa Mennesket opfattes, naar der skal blive en aandig Videnskabelighed paa Jorden, saaledes er Mennesket opfattet, overalt hvor den Mosaisk-Christelige Anskuelse begeistrede, og denne Anskuelses Historie *beviser*, at hverken er den et tomt Hierne-Spind, eller Mennesket fremmed, men at i samme Grad som Man tilegnede sig den, gestaltede Livet sig naturligt, men 27underfuldt, herligt og velsignet derefter. I Videnskabeligheden er den imidlertid aldrig kommet til at raade, fordi saavel den Gammel-Romerske, som dens Italienske Gienfærd var livlöse, gik ud fra Bogstav-Skriften, istedenfor fra det levende Ord, og udviklede derfor med Jern-Nödvendighed ikke Livet men Döden, förde Mennesket til Graven istedenfor til Himlen, ja förde ham gennem hele Dyr-Rækken ned til Ormene, istedenfor paa Aande-Stigen op til Skaberen. Den Gammel-Nordiske Videnskabelighed gjorde i Engeland og paa Island et svagt Forsög paa at knytte sig til Himlen og til Folke-Livet, men Kræfterne vare adskilte, og Nordboens Videnskabs-Tid endnu ikke kommet, derfor kunde Forsöget vel virke velgiørende, forsinke Döden, og have uberegnelige Fölger, men maatte dog i det Hele mislykkes. Nu derimod giælder det kun om Villien, thi nu er Tiden, nu er Trangen öiensynlig, alle Midler i Beredskab, og den store *Erfarings-Bog* opladt, der kan lære os at undgaae alle de Klipper og Mal-Strömme, der hidtil förde Undergangen med sig, og at gennemgaae de Storme, der ei lade sig undgaae paa

det store Verdens-Hav. Paa een Gang at ville giøre alle Folk lige kloge, er en Daarskab, som naar den alvorlig prøvedes, kun vilde tiene til at giøre alle Folk lige dumme, men at udbrede en i Grunden eensartet Oplysning i alle Stænder, og aabne Alle Löbe-Banen til bestandige Fremskridt, det er, 28som alt hvad der leder til Kræfternes fri men ordenlige Udvikling, ikke blot klogt, men, hvor Folk og Stater skal trives, nu aldeles nödvendigt.

Et *Borgerligt og Ridderligt Academie*, eller hvad Man vil kalde en saadan höiere Anstalt for folkelig Dannelse og for praktisk Duelighed i alle Hoved-Fag, det er aabenbar det store Savn i alle Lande, der maa afhjelpes, og det snart, baade for Borger-Samfundets og for Lærdommens Skyld.

Jeg hverken er, eller kan, med min Historiske Kundskab, være nogen Ven af Rigs-Dage, men da de höre til Dagens Orden, skulde man dog indsee, at uden en hensigtsmæssig Dannelse af alle dem, der skal kunne være Medlemmer af Folke-Forsamlingen, maae de blive en Ulykke for Staten i det Hele, og for Videnskabeligheden i Særdeleshed, som Man visselig maa have lært at skatte, för Man godvillig skatter til den.

En saadan Anstalt maa udspringe af Lærdommen, og staae i levende Forbindelse dermed, for ikke at blive fiendtlig eller stillestaaende, men den maa være *selvstændig*, for ei at blive en blot Hale eller tom Skygge, da den skal være en virkelig, *aandelig Magt*, hvorved *Livet* og *Öieblikket* gör deres umistelige, og af de Lærde let miskiendte Rettigheder giældende. Her bliver nemlig *Fæderne-Landet*, med dets hele naturlige og historiske Beskaffenhed, henført til det virkelige Liv og Öieblikkets Krav, den 29fælles Middel-Punkt, hvorfra Anstalten grener sig i alle det Praktiske Livs Hoved-Retninger, og hvortil den stræber at samle og forene alle Borgerlige Kræfter. Her skulde alle de af Statens Embeds-Mænd, som ei behöve Lærdom, men Liv, Blik og Praktisk Duelighed, og alle de der vilde höre til de dannede Stænder, have den ønskelige Leilighed baade til at udvikle sig hensigtsmæssig og til at kiende hinanden. Her vilde ogsaa Fædrelandets Literatur giøre det Gavn og finde den Opmuntring, uden hvilke den er kun en snart udgaaende Pragt-Blomst, og medens Oplysningen giordes frugtbar for Folket, vilde Folke-Livet igjen virke grødefuldt paa Videnskabeligheden. At blandt mange Andre, alle Lærere i Borger- og Almue-Skoler vilde faae deres Dannelse her, og da blive Folke-Aandens Hoved-Organer, indsees let, men at Dannelsen af *Juridiske Embeds-Mænd* ogsaa burde vige fra den lærde til den borgerlige Höi-Skole, vil vi, med vore *Romersk-Tydske* Fordomme, vel have tungt ved at fatte, skiönt baade Lov-Historien og Sagens Natur gör det begribeligt nok. At Man skal studere *Lovene* paa den lærde Höiskole, som en vigtig Deel af Stats-Historien, og et historisk Forsög paa at afpasse Rets-Forholdet efter Statens Tarv og Folkets Beskaffenhed, er naturligt, men at de *Juridiske Embeds-Mænd* enten skal være Bog-Orme eller Grublere over Lovgivningen, er bagvendt og skadeligt i höieste Grad.

Uden at Nogen skulde bebyrdes dermed, maatte der natur ligviis ved en saadan Anstalt i Norden være Leilighed til at lære Islandsk, ei blot fordi det var en naturlig og smuk Maade for den lærde 30og folkelige Dannelse at mödes paa, men især fordi Endeel af Statens ulærde Embeds-Mænd trænge dertil, og alle dannede Læsere hos os havde godt deraf.

Et *levende Baand* mellem den lærde og folkelige Dannelse kan imidlertid Sligt ikke være, men, hvor Staten har en *Geistlighed*, vilde den nödvendig blive det *levende*, uskatteerlige Baand, thi det er det Historisk-Herlige ved en Geistlighed efter Christelig Anskuelse, at den maa stræbe at være baade *lærd* og *folkelig*, kan naturligviis ikke blive begge Dele i höieste Grad, men bliver i samme Grad som Lærdommen *oplives* og Folket *oplyses*, et virkeligt og levende Baand mellem Begge, som baade Lærd og Læg maae erkiende for en stor timelig Velsignelse, hvordan de end betragte Stats-Geistlighedens Veiledning til Evigheden.

Et smukt Ideal, vil Man vel sige, kun Skade, at det ei lader sig udföre i den virkelige Verden!

Og hvorfor ikke? Har Man kunnet indföre og vedligeholde en Lærdom og Videnskabelighed i den virkelige Verden, som udsprang af saa falsk en Idee og saa tomt et Hjerne-Spind, som det aabenbar er, med *Döden* at forskjønne *Livet*, og med *Böger* især paa Latin at forbedre *Moders-Maalet* og böde paa dets Mangler, saa maa det dog ogsaa kunne lade sig giøre, at anvende en Idee paa det *virkelige Liv*, som er udsprunget deraf, og skikket til at sikkre, udvikle, oplyse og forklare det i alle muelige Retninger, udelukkende Intet af sig uden *Dödens Herredömm*e, der nu engang ikke lader sig forene med *Livet*, men skaber kun Lig og Skygger i den virkelige Verden, hvoraf Man jo dog kan faae Nok, uden baade Nat og Dag at arbeide derpaa. Döden har desuden nu regieret saa længe, at vi, efter min historiske Overbeviisning, ingensteds har to Rednings-Midler at vælge imellem, og hvor der kun er Eet, kan man umuelig tage feil i at anvende det, jo för, jo heller, enten Man saa troer det kan hielpe, eller ikke. Jeg kan nemlig ikke skiönne rettere, end at Revolutionerne som Döds-Kampe maae gaae den ny Folke-Verden rundt, og oplöse baade det lærde og læge Samfund, hvor Man ikke forebygger dem ved at reformere Skole-Graven til en Plante-Skole for *Livet*, saa dette faaer baade Lov til at udvikle sig, og *Lys* til at see ved, hvad der i Sandhed tjener til dets timelige Fred og Behagelighed. Jeg siger med Flid "*timelige*"; thi vel raader jeg i *Kirken* alle Mennesker til, saavidt mueligt, at glemme det Timelige over det Evige, og er vis paa, at hvem der fölger Raadet ret, skal ikke fortryde det i Tiden, og mindre i Evigheden; men i Staten og Skolen er det en ganske anden Sag, thi Ingen af dem kan selv vare

evig, saa de kan umuelig give os det evige Liv, de ikke selv har, og maae derfor kun lægge an paa at leve saalænge, og giøre saa 32meget timeligt Gavn som mueligt. Dette er fremfor Alt i vore Dage aldeles nödvendigt, fordi vi næsten Allesammen enten kun bryde os meget lidt om Evigheden, eller mene dog, vi kan selv bedst sørge for den, saa, naar vi ikke troe, at Staten og Skolen er til Gavn i det Timelige, er det os i det Mindste ligegyldigt hvad der bliver af dem, og da staae Samfund og Indretninger aabenbar paa svage Födder, naar alle de der ikke betales for at opholde dem, er i det Mindste ligegyldige ved deres Skæbne. Her er *Nögelen* til Dagens Begivenheder baade i Gaar og i Morgen, og det er i det Mindste i Engeland og i Norden Skolens Skyld, dersom Taarnene falde, thi i Engeland er den fri, og i Norden har Regieringerne viist, at de inderlig gjerne vilde indrette den saaledes, at baade Lærdom og Folke-Oplysning, til Gavn for det virkelige Liv, kunde fremmes, naar de Höilærde blot kunde sige, hvordan det bedst lod sig giøre, saa Ulykken er kun den, at en Lærdom, der kommer af Död og förer til Död, lader sig umuelig forene med Folke-Livet, og en Folke-Oplysning, der udspringer af det döde, aandlöse Begreb om Mennesket og alt Menneskeligt, kan umuelig befæste enten Stat eller Skole, men kuldkaster Begge, som uforligelige med den ikke menneskelige men *dyriske Egen-Kiærlighed* og *Selv-Klogskab*, Man med Flid udvikler hos Alle fra Barns-Been. Hvor de Ædle og Forstandige derfor 33ikke kan komme til den Indsigt, at vi var blinde Redskaber for Roms U-Aand, eller for en falsk Idee, der ikke blot maa opgives, men levende bekæmpes af den Ægte, hvis den ei skal ödelægge Alt hvad vi timelig skatte; hvor de ei kan det, gaae Menneske-Held forloren, men hvor Man dog i Grunden, som overalt, hvor Nordens Aand er naturlig, vil baade leve og oplyses *menneskelig*, der maa den klare Erfarings-Sandhed nödvendig seire, naar den kommer *til Orde*.

Til Orde, siger jeg med Flid, og ei *til Bogs*, thi al Sandhed som blot skrives og ei tales, skrives aldrig med saamegen Flid og Konst i *Glemme-Bogen*, at den derved bliver levende og virksom, og derfor skal de Faa, der, ved et Mirakel, trods den sorte Död, har faaet Öie for Livet, og Mod til at spytte Blækket ud af Munden, de skal til Orde, hvor Skolen dog i Grunden vil sig selv og Staten og Mennesket vel; thi, om Man end troer, det kan ikke hielpe, bör det dog forsöges, da det aabenbar i vore Dage maa enten *bære* eller *briste*.

Velan da! jeg, for min Part, er sikker paa, det vil bære i Norden, og vilde bære i Engeland med, naar Man ikke der, med Falke-Synet for den daglige Erfaring, var blind for den Universal-Historiske, eller naar Man kun ikke, med al muelig Frihed til at bruge Munden, dog, desværre, fattedes 34en *Mund*, under et Par Öine der see hvori Feilen stikker; thi *Ören* fattes man der ingenlunde, og giennem gode Ören skiæres Aanden ypperlig for Stær, da Man derimod, ved at stikke Folk i Öinene selv med de bedste Staal-Penne, kun giör Folk arrige paa Fingrene, der virkelig synes, under et smukt Paaskud, at ville stikke Öinene ud!

Forudsat da nu, at Man i Norden faaer ordenlig Lyst til at leve og see gode Dage i Aandens Verden, da vil de gamle Böger först giøre Gavn, og da vil vi faae Nye, som man ikke blot skal forundre, men glæde sig over.

Læseren tænke kun ikke, at Böger har vi meer end Nok af, men betænke heller, at der er netop samme Forskiel paa Böger, som paa Forfattere og Læsere, saa vi har baade for mange og for faa, og det er kun af det Onde, det Mindste er det Bedste. Naar derfor *Aanden* bliver baade Forfatter og Recensent, baade Censor og Bibliothekar, da kan Læseren troe, at Bog-Samlingen vil baade svinde og trives, saa det er en Lyst.

En Gru er det vistnok, for enhver Videnskabs-Mand med Aand, at betragte de uhyre Bog-Dynger, som især Tydske Handværks-Folk i de sidste tre Aarhundreder har opstablet, men hvad Tidens Ström ligesom af sig selv har giort ved Old-Tidens Bog-Samling, det vil den, indledt i vor Augias-Stald med lidt Herkulisk Vidd, ogsaa giøre ved det sidste 35Tids-Rums, saa det falder i *Lethe* hvad der udsprang af *Styx*; thi kan vi lære at kiende Old-Tiden af det Par Hylder fulde, vi har, da kan vi sagtens lære at kiende den Tid, der ligger os nærmest, uden at læse os ihiel paa Messe-Cataloger og hvad de falbyde. Vist nok trænge vi til flere Böger fra Middel-Alderen end fra Old-Tiden, fordi Fölelsen grener sig langt meer end Phantasien, og til Allerflest fra Forstands-Tiden, da Man faaer saa mange Sind, som der er Hoveder, men alting med Maade: eet Kiöd-Hoved og eet Skabilken-Hoved kan være Nok for vore Börn at öve deres Vittighed paa i Sloi-Kjolen, og selv af middelmaadig gode Hoveder kan Eet være Nok, naar vi kun har det paa rette Sted, saa det er egenlig kun *Over-Hovederne* af alle Slags, det er værdt at giemme paa, og at anatomere til fælles Bedste. Naar Man nemlig kiender Skole-Mesteren tilbunds, da spørger Man ikke om alle Skole-Drengenes Kundskaber; thi da har Man kiöbt Kræmmeren og faaet Krammen i Tilgift, og saaledes er det hvor Man vender sig, thi i Historien springer Man rolig alle *Afskrifterne* over, med samt alle Trætterne om Keiserens Skiæg, og alle de kloge Beretninger om hvad Mads Fos vilde tænkt, og hvordan han vilde baaret sig ad, naar han havde været i de *store Mænds* Sted, som vi godt veed hvorfor han ikke var; og i Poesien, endelig, veed vi nok, det er kun *Hoved-Skjaldene* der har en egen Verden, som Resten kun giör lange Fingre efter, og da den 36Konst at stjæle og fjæle er daglig i Tiltagende, nöies Man i Literatur-Historien med at hænge de store Tyve, de Smaa lader Man löbe, eller rettere: lader dem seile deres egen Sö, til de drukne i den.

Men har vi for mange Böger fra *Bogtrykker-Konstens* Dage, ligesom vi har for mange Skytter fra Krudtets, saa gaaer det derimod med *Middel-Alderens* Böger omtrent som med dens Borge, at de ligge i Gruset, og den har godt ved at være mørk, saalænge Man kun oplyser den med tomme Lygter, men den maa naturligviis blive lys, för vi kan forstaae den, og den vil bestemt blive det, naar Bögerne komme for Lyset, som Man ruger over: i Rom og i Wien, og fornemmelig i *London* og *Paris*. Selv paa de latinske Böger var Man hidtil meget knap, fordi det var *kun Kloster-Latin*, det vil sige, fordi der dog var Spor af Liv i dem; og

af hvad der var skrevet paa *Folkenes Moders-Maal*, som i Forhold var saa lidt, at det er ubetaleligt, af det værdigede de Classiske Herrer knap en enkelt Curiositet deres Opmærksomhed, og oversatte den, til *almindeligt* Bedste, paa *Latin*, for at den ikke skulde fordærve Smagen. Det er nu splittergalt, og især maa den *Gammel-Nordiske* Literatur paa *Angel-Sachsisk* og *Islandsk* herud, hver Billing, thi vi maae see, hvad de gamle Kæmpe-Karle, der knusde Rom, og skabde en ny Folke-Verden, stiledede efter i alle Retninger, som sikkerlig var ikke Smaat, om det end i visse Retninger 37 var ikke Stort, de naaede* Til Ære for det lille, fattige *Danmark*, og til Skam for det store, steenrige *England*, er der gjort Meget for den Islandske og hartad slet Intet for den Angel-Sachsiske Literatur; men dog maa Man lægge til, at ogsaa for den Islandske staaer Meget tilbage, og at uden Islandske For-Kundskaber, lod der sig kun lidt gjøre for Angel-Sachsisk. Men her er gode Raad *dyre*, naar de skal følges, thi det vil koste mange Penge, og det er kun Skielmer der give meer end de har, saa her kommer *Engelsk-Manden* nok til at punge ud, men det gjør han bestemt ogsaa, saasnart han lugter Luntten, og mærker, baade at han selv som *Angel-Sachsernes* Arving er største *Lods-Eier*, og at det er intet Mindre vi tale om, end en Bifröst-Bro til Overgang mellem to *Halv-Verdner*, og en underjords Tragt under Tidens Ström, som Sagas Slot med Bølge-Tag; thi da gjør han et "British and Foreign Printing-Society", og det gjør Resten. Vist nok vil ogsaa Meget af Middel-Alderens Skrift, især den Latinske og Franske, blive casset, saasnart det er læst, men det maa først ud iblandt Folk, thi en god Censor, veed Man nok, maa have *Argus-Öine*, og dem faaer han først, naar Bogen er trykt, og falder i det Mindste i *halvtredsindstyve* gode Læseres Hænder.

See, det var om de Böger vi har, og om dem vi skal faae, hjemfalder det naturligviis nærmest Efter-Slægten at tale, men Saameget kan jeg dog forudsige, at naar Aanden kommer til at styre ligesaavel Philolo38gens og Philosophens som Poetens Pen, da byder Man aldrig *Læse-Verdnen* en Bog, den enten skal kunne Latin, eller andet Sprog end sit Moders-Maal, og höist en Kiende Islandsk, for at forstaae, og byder hverken *Læge* eller *Lærde* Sammenligninger af og Undersögelser om hvad Faa eller Ingen kiender; men Man begynder altid med at give Publikum en tro og let Udsigt over den Række af *Kiends-Giærninger*, som i en vis Undersögelses Kreds ligge til Grund, og da først kræver Man Opmærksomhed paa sine Formodninger derom og sin Forklaring deraf, og vil da, naar de ere den værd, ei heller savne den.

I Övrigt seer Man nok, at ligesom Forklaringen af *Menneskelivet*, i alle sine naturlige og historiske Forhold, er det ophöiede Maal, som adler Videnskabeligheden, og forener alle dygtige Bestræbelser, fra Matematikerens til Poetens, og fra Ord-Sankerens til Tanke-Sam lerens, saaledes vil en *Universal-Historie*, i saa vidtlöftig Forstand, som den fuldstændigste Encyklopædi er *Registeret til den*, være det store *Konst-Værk*, der maa svæve os for Öine, og, skiöndt denne store *Aladdins-Borg* umelig paa Jorden kan faae sit sidste Vindue, vil den dog i Övrigt, naar Alt er i Beredskab, bygges paa een Nat af tjenstfærdige Aander. Til Hoved-Bygningen lagde Menneske-Aanden i sin guddommeligste Forbindelse Grund-Volden, som en viis Byg-Mester, 39i *Bibelen*, og til begge Side-Flöiene, der skal afbilde Menneskets Forhold til *Natur* og *Historie*, lagdes den af *Grækenlands* og *Nordens* Aander, med Barne-Haand, men dog saaledes, at Ingen efter deres Dage var mächtig til at fortsætte Værket; thi ligesaalidt som vi kan fremvise *Verdens-Kröniker*, der fra en aandig Syns-Punkt overgaae *Herodots* den *Græske*, og *Snorros* den *Nordiske*, ligesaalidt er endnu enten den *Græske* eller *Nordiske* Literatur *videnskabelig* fortsat, hvad jo ogsaa var umueligt, saa længe Man i det Höieste kun *efterlignede* den Ene og forsmaaede den Anden. Men begge Dele var jo dog aabenbar kun en Følge af Aandlöshed og Romersk Afguder, thi kun naar Man forguder Reliqvierne af den store Röver, anseer Man det for den höieste Ære at kappes med ham i *Efterligning* af Grækerne, og finder da sin Over-Tro bestyrket, hvergang Man seer, det er umueligt med hans döde Fingre at overgaae hvad de Levende gjorde. Saasnart derimod Nordens Kæmpe-Aand vaagner hos os, da lade vi haant om at være Romernes Slaver, og kappes da ei længe med Grækerne, för vi komme dem forbi, undtagen i deres Feil-Trin, som vi med Flid undvige. Med Grækernes Tunge-Maal tilegne vi os deres Aand, men for at tjenes, ei for at beherskes deraf, thi *Glandsen*, som Fuldendtheds Præg, er, naar den saaledes kommer for tidlig, en *skiön* Feiltagelse, som 40Man vel kan lære meget af, men langt lettere forsee sig paa, saa *lidt* Barbariskhed maa der være hos det Folk, der ei nænner, for den smukke Over-Flades Skyld, at bortgive det Mindste af *Dybden* og *Fylden*, som baade i Kunst og Vidskab er det *Væsenlige* der aldrig maa opoffres.

At de Romaniserede Folk, eller Roman-Heltinderne, de berömte Græde-Kvinder over Roms Adonis, ei bragde det videre end til at balsamere hans Levninger (qvæ supersunt) paa Spansk-Ægyptisk, opminke Mumien paa Fransk-Arabisk, og skrinlægge den i en Kiste af Italiensk, eller, om Man vil, Parisk-Cararisk Marmor; det ligner dem i det Mindste; men at selv *Asa-Thor* paa Öen har sat sin Ære i at slibe et magelöst Glas-Laag til Skiftingens Lig-Kiste, og spildt uhyre Kræfter paa at halvbygge et underjordisk Herkulaneum til Jetten *Hrungners* Grav-Capel, det er en Klak for Skrift i Literær-Historien, hvorom Man maa bruge *Shakspears* Ord, at Oceanet ei forslaaer til at aftvætte den*.

— — — Oh! she is fallen
Into a pit of ink, that the wide sea
Has drops too few to wash her clean again!

; thi selv naar *Bacos* Folk, som jeg vil haabe, nu omsider lægger Haand paa den Historie af *Universal-Literaturen*, han saa varmt anbefalede dem, er den kostbare Tid dog spildt, de bedste Kræfter tilsatte 41i Uvættens Tjeneste, og Syns-Punkten næsten uænderlig forrykket.

Dog, Sligt skal siges höit i *Oxford* og *Cambridge*, thi en skrevet Torden-Tale er ikke Thor-Dön, men kun Latinernes fulmen brutum, hvad vi er forhexede nok i den sorte Skole til hvert Öieblik at glemme, og slaae os til Ro med et Romersk "Dixi" hvor vi dog ei mælede et Ord, men gav kun Sort paa Hvidt for, at vi baade kunde og vilde tordne og lyne, hvoraf dog i det Mindste det Halve er Lögn, naar vi ei *virkelig* gör det.

Istedenfor da at plöie med Romernes Kalve, og bilde os ind, det gör Furer som Gefions Plov i *Öre-Sund*, endskiöndt det öiensynlig kun gör, hvad min Staal-Pen gör her: en Streg paa Papiret, ja, istedenfor, med Romersk Over-Tro, at bilde os ind, at Pennen skiænder, naar den skratter, og græder naar den drypper, saa lad os see hvad den kan giöre, ved at pege paa *Herkules* og *Cerberus*, hvor de staae lyslevende ved Siden ad hinanden, som *Villiam Shakspear* og *Ben-Johnson*, og lære os paa een Gang, baade hvad det er, den Romerske Aand har piint ihjel, og hvad *Nordens Aand* formaaer, naar den bryder de Romerske Lænker. Ja, det er en Universal-Historisk Kiends-Gierning, at det Eneste i de sidste fem Aarhundreders Literatur, som for 42jener at sammenlignes med Grækernes Mester-Værker, er *Shakspears* Værk som Skaber eller dog som Fader. Og, hvordan blev han vel til, den *Shakspear*, den ny *Herakles*, ikke Wielands (enten *Shakspear* eller *Hercules*) Mand af Middel-Störrelse, men den virkelige Helt af Gudernes Æt, der gik igiennem Helvede ubrændt, og förde, til overflödigt Beviis, *Cerberus* med i sin Lænke! Var det kanskee ved Efterligning af *Seneca*, eller dog af *Æskild* og hans Brödre, eller kanskee ved flittigt Studium af *Stagiritens* og *Tiburitens ars poetica* og de lærde Commentatorers gradus ad Par nassum? Nei, det være langt fra, saa langt fra, som at *Aben*, naar den gör sit Mester-Stykke, fordunkler os, eller at Helte undfanges, naar Moderen kun hörer en Fortælling om andres Bedrifter. Han kunde kuns lidt *Latin* og mindre *Græsk*, siger *Cerberus*, som kun forgæves tog sig af hans Classiske Opdragelse, og siger *John Bull*, desværre, endnu, næsten med Suk, om den Vovehals, den *Vilhelm Erobrer* i Aandens Verden. Vil Man derfor vide, hvordan Engelænderne endnu sædvanligen betragte Sh. da læse Man *Ben Johnsons* Lig-Vers over ham; thi vel er det deres Stolthed "he was not for an age but for all time," men hans "small Latin and less Greek" er deres Plage, og det koster endnu daglig Sveed og Hoved-Brudd at indprænte sig selv og Andre, "the star of Poets, the sweet swan of Avon, was made as wel as born," samt at hvergang en lille Athene kom hoppende ud af hans Hjerne, maatte hun paa Ambolten, for at faae sin rette 43Skabning, og blive ordenlig *koldbrystet*, kan jeg tænke. "Who casts a living line must sweat (such as thine are) and strike the second heat upon the Muses' anvil.", saa hvad der gjorde ham til den 43ny Tids *Brage*, det var aabenbar kun *Nordens Kæmpe-Aand*, af hvis Drift han löb tids nok ud af Skolen, för den blev udpidsket, og propheterede om den Nordisk-Græske Opstand mod Romer-Tyrkerne, hvoraf vel her kun sees matte Spor, men hvoraf jeg dog er vis paa, Efter-Slægten skal höste velsignede Frugter.

Ingenlunde vil jeg hermed sige, at *Shakspear* staaer ene i England, nei, *Spenser* og *Baco* staae hos ham, og i hele den Ny-Engelske Literatur staaer, *ligesom i Sproget*, en Baxe-Kamp mellem *Asa-Thor* og *Jetten Hrungrner*, som yder et anderledes stort og lærerigt Skue-Spil end den Tydske Hane-Fægtning, saa jeg tör anbefale den udelukkende, næst efter den *Old-Græske* og *Old-Nordiske*, med den Forsikkring, at Man vinder langt meer end Man taber, ved, naar Man ikke skal giöre *Hoveri*, reent at springe Resten over. Jeg pegede her kun paa *Shakspear*, som *Hoved-Manden*, for at Læseren paa ham skal see, det er ligesaalidt den *Classiske* Dannelse der har hævet den *Engelske* Literatur, som det er *Syndfloden* af *Latinske Ord* der pryder og forstærker det *Engelske Sprog*, men at det tvertimod begge Steder er den ægte *Nordiske Kraft*, der, med meer og mindre Held, stræber at giennembyrde den *Romerske Muur*.

44 Og nu vil jeg gribe Leiligheden til at slutte denne foreløbige Betragtning, der truede med at blive uendelig, thi hvormed kan den bedre sluttet endnu, end med det bedste Varsel for Roms Undergang og Nordens Opstandelse, ja, med Universal-Historisk Videnskabeligheds store *Prophet*, thi det er *William Shakspear*, derfor æres han, som alle *Propheter*, mest efter Döden, og udenfor sit Fæderne-Land! Ja, vi herinde, som have den gamle *Mythiske Spaadom*, vi maae see det med mest Forundring, hvorledes *Menneske-Livet* i hele sin historisk underfulde Udvikling svævede for *Skjalden*, og giennemlynedes af hans prophetiske Blik, saa der vil neppe være eet Kapitel i den store Universal-Historie, vi forvente, hvortil ikke den mest passende Overskrift skulde findes i *Shakspears Historier*, som de saa træffende kaldes. At han imidlertid aldrig selv kom til nogen Universal-Historisk Anskuelse, kom sikkert af, at han fattedes *Nordens Myther*, som kun spögte for ham, lig *Hamlets Aand*, og anklagede deres Morder, men kunde ingen *Hevner* finde; men selv om han havde haft baade *Mytherne* og *Anskuelsen*, vilde han dog neppe avlet en tilsvarende Videnskabelighed, thi for at kunne det, maatte han virkelig vundet *Ben Johnsen*, hvem han nu kun forbausede, og blev vist ikke dyrebar, för han var död, og kunde ei meer lade *Falstaff* lee sin Mave itu ved *Amboltens Lov-Tale* over *Forhammeren*. 45Aanden spilder aldrig sine *Kræfter*, om det end synes saa, og *Shakspear* havde derfor kun, hvad der var brugeligt til at vække den endnu ikke ganske uddöde Kamp paa *Öen*, og til i sin Tid at opmuntre *Frænderne* i *Tydskland*, og i *Norden*, hvor *Mytherne* var giemte, som *Kæmperne* for dum, til *Rom* havde anden Gang fyldt sine *Synders Maal*, og var moden til *Undergang*.

At nu tillige i vore Dage de under *Romer-Aag* og *Tyrke-Svöbe* haardt straffede og dybt nedböiede *Hellener* have reist sig, og opfrisket Mindet om *Lapithers* gamle Kamp med *Centaurer*, at de derved har afnödt Europa den *Opmærksomhed*, *Classiskheden* var alt for *Romersk* til at skiænke dem, og at det var den *Nordiske Hav-Mand*, der ved *Navarin* gjorde *Udslaget* til deres *Befrielse*, det er det andet baade store og gode Varsel for et *Nord-Græsk* Tids-Rum i *Borger-Samfund*, i *Konst* og *Vidskab*, som sikkert ei vil skuffe, hvor i *Norden*, eller maaskee udenfor paa *Öen*, det end er, Man först skal höre, at *Aanden* kom til *Orde*, og udrev

som en Löve Skole-Scepteret af Örnens Klöer! I Grunden skal det være os det Samme, hvor det begynder, som virker velgiörende, og ender episk herlig den store Tragedie; men dog er Ord-Sproget sandt, at Enhver er sig selv nærmest, og lyder det underlig mythisk til os fra Middel-Alderen, at de *Danske* tyede saa höit op mod Norden, fordi de havde svoret, heller at 46begrave sig i Bölgerne end böie sig under det *Romerske Aag*, da tör vi vel og haabe, det skal skrives for Efter-Slægten, at de *Danske* afrystede Aaget saasnart de saae, det blev dem dog paalistet.